

KROMPIR PRIDE V SLOVENIJO

V Sloveniji se je krompir pojавil nekje v letih od 1730 do 1740, vendar v manjšem obsegu, uporabljali so ga le za živinsko krmo. V tem obdobju je še prevladovalo mnenje, da je uživanje krompirja škodljivo človeškemu zdravju. Prva priporočila oblasti glede saditve krompirja izvirajo iz dobe Karla VI., ki je leta 1740 določil, naj dobi vsaka hiša od svoje gospiske po šest krompirjev za seme.

Leta 1767 je cesarica Marija Terezija izdala Deželnemu glavarstvu v Ljubljani sklep o sajenju in gojenju krompirja. Sprva so bili uspehi slabi, a tudi Slovence je k uživanju krompirja prisilila lakota. K večji priljubljenosti krompirja je prispevala nova okusnejša vrsta krompirja ribničan, ki je prišla v Slovenijo iz hrvaškega primorja v prvi polovici 19. stoletja.

Ko se je trdno usidral v kmetijski predelavi ter v prehrani, ga je v letih 1845 do 1855 napadla krompirjeva plesen. Posledično manjši pridelek je povzročil pomanjkanje hrane. Kmetijski svetovalci so se trudili, da bi s pomočjo nasvetov pomagali kmetovalcem. Številne zapise najdemo v Kmetijskih in rokodelskih novicah iz leta 1845. Ob koncu 19. stoletja prične krompir ogrožati še koloradski hrošč. Po Evropi se je razširil z območja reke Colorado v Ameriki in postal eden najhujših škodljivcev krompirja.

Ob naraščajočem pridelovanju krompirja v 19. stoletju je naraščala tudi njegova uporaba v kuhinji. Postajal je vedno bolj priljubljena jed podeželskega in mestnega prebivalstva. Včasih je bil celo edina jed revnih kmečkih in delavskih družin.

Tudi v Sloveniji je našel svoj prostor pod soncem

**Pavle Zidar
Krompir**

I.
Ona sadi zdaj krompir
tam pod Stolom na jalovini,
večer je in še ga sadi,
svita se že in še je na njivi.

Čudna je v tihi, sivi
koži jutra,
v rokah ima koso
z rezilom iz mojih spominov.

V hipu naslutim, da sem njen
zadnji gomolj
in da pome prihaja,

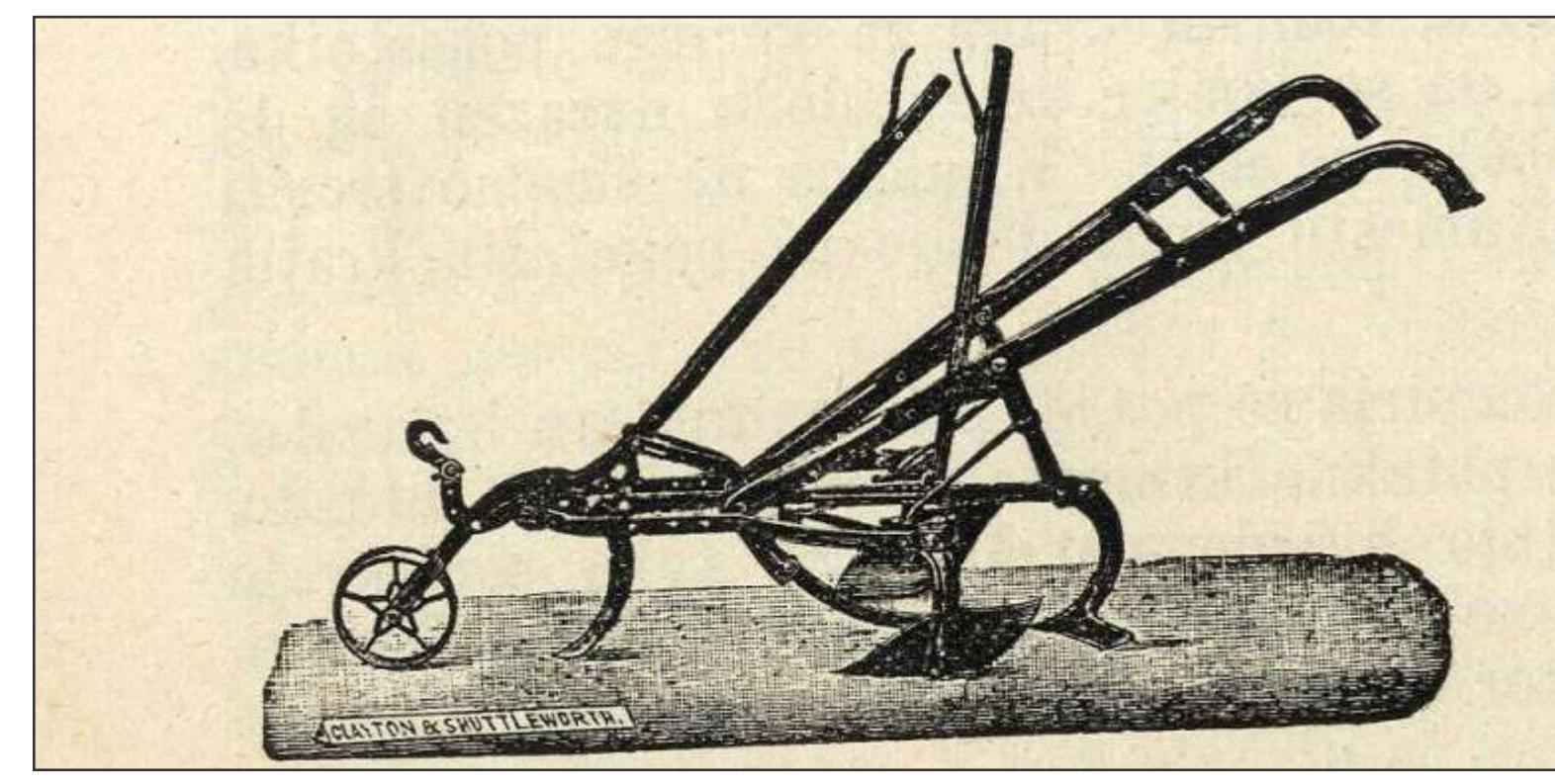
posadila me bo v tople
zemeljske nedri,
kjer vse spet nastaja.

Koloradski hrošč

Ivan Grohar: Krompir

Okopalnik za okopavanje in ogrebanje krompirja

France Bevk Pastirci

... Ferjanč je naložil grmado. Zakuril je spretno, kakor je le on znal. Njegov oče je bil oglar, to je tudi nekaj pomenilo. Plamenček vžigalice se je oprijel suhega listja, ogenj se je veselo pognal kvišku. Pastirci so z nekam pobožnim občutkom gledali v plamene. Do ognja so čutili hvaležnost in ljubezen. Ob njem so jim potekali najlepši trenutki dneva. Poleti so ob njem vriskali in peljali, skakali skozi rdeče jezike. Sedaj je bila že jesen, kmalu bo privil mraz. Takrat bodo od jutra do večera počepali ob žerjavici in si greli premrle roke. Ogenj je naglo dogorel. Pastirci so pobrali iz malhe vsak svoj krompir. Ferjanč ga je zasul z žerjavico. Na vrhu je položil nekaj ogorkov, ki so goreli z drobnimi plamenčki in se kadili. Pastirci so počenili. Bilo je še prezgodaj za kosilo, a so se jim ob goli misli na pečen krompir svetile oči ...

... Beloglavec se je prestopal z noge na nogo in se grizel v ustnice. Da se mu je kdaj uprl Lenart, to je že doživel. Jezilo in bolelo ga je, da se mu zdaj upira celo Blaže. Mikalo ga je, da bi ju s pestmi prisilil k poslušnosti. Toda bilo mu je, kakor da je iznenada izgubil vso moč. Odšel je proč. Sedel je in se naslonil na komolec. Opazoval ju je izpod čela. Saj ni bilo prvkrat, da so prišli navzkriž. Le nikoli tako na tihu, brez besed in brez pretepa. Ferjanč se je vedno jasneje zavedal, da je storil nekaj grdega, nemoškega. To ga je že samo po sebi peklo in srdilo. A ta molk in ponašanje tovarišev, kakor da s prstom kažeta nanj. Želel je, da bi ga poklicala. Pa nič. Sklenil je, da se jima sam od sebe ne bo približal. Toda nenadoma ga je zaščegetal v nosu duh po pečenem krompirju. Občutil je lakoto. Kot maček se je pripazil k žerjavici in izgrebel krompir. Vzel je svojega, ga lomil, pihal in jedel. Jedla sta tudi Lenart in Blaže. Ferjanč ju je naskrivaj pogledoval izpod čela. Hotel se je požvižgati nanju, a mu je nekaj grenkega vedno teže legalo na srce. Kolikor je pomnil, nikoli niso bili posebno dolgo sprti. Posebno Blaže se je naglo omehčal. Zdaj pa ni kazalo, da bosta kmalu pozabila. Čutil se je grozno osamljenega. Razmišljal je, kako bi ju zopet pridobil. Morda s kako oblubo. »Jutri bomo pekli kostanj,« je zinil. Blaže se ni zganil, prav, kakor da Ferjanč nobene ni rekел. Lenart je dvignil glavo. Nekatere stvari mu niso šle pregloboko k srcu. Tudi molk mu je že presedal. »Kje ga boš dobil?« je vprašal. »Boš že videl. Jutri.« Lenartu so se zasvetile oči. Vsak dan krompir – bili so ga siti do ušes. Pečen kostanj je slaščica ...